

Ημερίδες-Βιωματικά Εργαστήρια Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Αναγκαιότητα-Σκεπτικό επιμορφωτικών δράσεων

Η σχέση που υπάρχει μεταξύ εκπαίδευσης και δικαιωμάτων του παιδιού είναι αλληλένδετη, καθώς η εκπαίδευση δεν αποτελεί μόνο ένα από τα δικαιώματα, αλλά ένα ευρύτερο μέσο για την πραγμάτωση των δικαιωμάτων του παιδιού. Ταυτόχρονα, εμφανίζεται μια αμφίδρομη σχέση μεταξύ δικαιωμάτων του παιδιού και εκπαίδευσης· η εκπαίδευση θεωρείται το βασικό μέσο για την προώθηση των δικαιωμάτων του παιδιού και αντίστροφα τα δικαιώματα του παιδιού ενσωματώνουν με σαφήνεια την κατοχύρωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση. Εξαιτίας αυτής της σχέσης, με τη μία ή την άλλη μορφή, τίθεται στο επίκεντρο ο ρόλος και ο χαρακτήρας της εκπαίδευσης για την εγκαθίδρυση μιας κουλτούρας για τα δικαιώματα του παιδιού.

Με τον όρο εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού αναφερόμαστε στην εκπαίδευση και στις εκπαιδευτικές πρακτικές που εναρμονίζονται με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989). Αυτή η μορφή της εκπαίδευσης προσεγγίζει τα παιδιά ως ενεργούς πολίτες - κατόχους δικαιωμάτων, με ιδιαίτερη έμφαση στο θεσμό του σχολείου ως δημοκρατικής κοινότητας στο πλαίσιο της οποίας εφαρμόζονται στην πράξη τα δικαιώματα του παιδιού. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού δεν είναι στατική, απλά ενσωματωμένη στη σχολική τάξη ή σε κάποιο συγκεκριμένο μάθημα· αντίθετα, διαπερνά οριζόντια τόσο το αναλυτικό πρόγραμμα όσο και το σύνολο της σχολικής ζωής, την αποστολή του σχολείου, τους κανόνες συμπεριφοράς, καθώς και τις σχολικές πολιτικές και παιδαγωγικές πρακτικές.

Η αξία της εκπαίδευσης για τα δικαιώματα του παιδιού συνίσταται αρχικά στο ότι σκοπεύει στην παροχή πληροφοριών σχετικά με τη φύση των δικαιωμάτων και τα συγκεκριμένα δικαιώματα που κατέχουν τα παιδιά. Επιπρόσθετα, μέσα από πρακτικές που εδραιώνουν ένα σχολικό κλίμα συμμετοχής και αλληλεπίδρασης, συνεισφέρει στην εδραίωση των στάσεων και των αξιών στις οποίες βασίζονται η δημοκρατική συμβίωση και η πολιτειότητα, σύμφωνα με τις οποίες τα παιδιά μαθαίνουν να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων, να συμπεριφέρονται με έναν κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο και να υποστηρίζουν τη

δικαιοσύνη και την ισότητα. Σε αυτό το πλαίσιο, η εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού δεν έχει σκοπό μόνο την αναγνώριση των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά την πρόληψη και την επανόρθωσή τους. Επιπρόσθετα, η εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού σκοπεύει στην ενδυνάμωση των παιδιών ώστε να αναλαμβάνουν θετική δράση για την προάσπιση των δικαιωμάτων άλλων ατόμων, καθώς έχει προκύψει ερευνητικά ότι όταν τα παιδιά γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και τα έχουν βιώσει στο πλαίσιο της καθημερινής τους ζωής, αναπτύσσοντας το αίσθημα του ανήκειν στη σχολική κοινότητα, εμφανίζονται πιο υποστηρικτικά για τα δικαιώματα των άλλων.

Οι δεσμεύσεις από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την κατάρτιση των εκπαιδευτικών στα δικαιώματα του παιδιού

Αναγνωρίζοντας τη σημαντικότητα της εκπαίδευσης για τα δικαιώματα του παιδιού, αναπόφευκτα έρχεται στο προσκήνιο ο ρόλος των εκπαιδευτικών για την αποτελεσματική υποστήριξή της στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος. Σε αυτό το πλαίσιο η κατάρτιση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα δικαιωμάτων του παιδιού αποτελεί μια επιβεβλημένη στρατηγική για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού. Για τον λόγο αυτόν, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αλλά και το Γενικό Σχόλιο 5 της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αναδεικνύουν τη σημασία της κατάρτισης των εκπαιδευτικών στα δικαιώματα του παιδιού. Ειδικότερα, πέρα από την γενικότερη πρόβλεψη του άρθρου 42 για τη γνωστοποίηση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού με σκοπό την εγκαθίδρυση μιας κοινωνικής κουλτούρας που αναγνωρίζει και σέβεται τα δικαιώματα του Παιδιού, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού αναγνωρίζει τη σημαντικότητα της συστηματικής και εξειδικευμένης κατάρτισης όλων των επαγγελματιών και ειδικότερα των εκπαιδευτικών στα δικαιώματα του παιδιού. Αυτή η γενική επιταγή επαναλαμβάνεται¹ από την Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού εξειδικευμένη στην Ελλάδα στο πλαίσιο των συστάσεών της (2022) κατόπιν της αξιολόγησης της έκθεσης της ελληνικής πολιτείας σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης στην Ελλάδα.

¹ «13. Η Επιτροπή επαναλαμβάνει τις συστάσεις της προς το Συμβαλλόμενο Κράτος να ενισχύσει τις προσπάθειές του για τη διάδοση και την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη Σύμβαση και τα προαιρετικά πρωτόκολλά της και να διασφαλίσει συστηματική, υποχρεωτική και συνεχή κατάρτιση σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού για τους αρμόδιους επαγγελματίες, όπως κοινωνικούς λειτουργούς, υγειονομικούς, εκπαιδευτικούς, την αστυνομία και τις δικαστικές αρχές.»

Σκοπός των εργαστηρίων κατάρτισης στα δικαιώματα του παιδιού

Η κατάρτιση των εκπαιδευτικών αποτελεί βασικό στοιχείο της κριτικής παιδαγωγικής, στο πλαίσιο της αντίληψης ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι όχι μόνο μεταδότες γνώσης, αλλά και ενεργοί φορείς κοινωνικής αλλαγής. Μέσω της κατάρτισης στα δικαιώματα του παιδιού, οι εκπαιδευτικοί αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες ώστε να ενσωματώνουν τις αρχές των δικαιωμάτων του παιδιού στην παιδαγωγική και διδακτική πράξη, συμβάλλοντας στην καλλιέργεια συνείδησης και σεβασμού των δικαιωμάτων στους μαθητές, να συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός σχολικού περιβάλλοντος που προάγει τα δικαιώματα του παιδιού, καθώς και να προστατεύουν τα δικαιώματα των παιδιών εντός του σχολικού περιβάλλοντος.

Σε αυτό το πλαίσιο, το **Κέντρο για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Πανεπιστημίου Κρήτης** διοργανώνουν με την **Σύμβουλο Εκπαίδευσης 1^{ης} Ενότητας ΠΕ 60 Δι.Π.Ε. Ηρακλείου**, την **Σύμβουλο Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης, Νηπιαγωγεία Ε.Α.Ε. Δι.Π.Ε. Ηρακλείου**, την **Επόπτρια Ποιότητας Εκπαίδευσης Δι.Π.Ε. Ηρακλείου**, τη **Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ηρακλείου** και την **UNICEF** μια σειρά εργαστηρίων σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού, τα οποία επικεντρώνονται στις εξής θεματικές ενότητες:

1. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και οι κατευθυντήριες αρχές της στην παιδαγωγική πράξη

Η υιοθέτηση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού το 1989 τη μετέτρεψε εκτός από ένα σαφές οικουμενικό πλαίσιο αναφοράς για την πραγμάτωση των δικαιωμάτων του παιδιού, σε ένα χρήσιμο παιδαγωγικό εργαλείο. Η Σύμβαση και οι κατευθυντήριες αρχές της προσφέρουν τις αρχές και τις αξίες που βασίζεται η εφαρμογή και η στοχοθεσία της διδασκαλίας των δικαιωμάτων του παιδιού και της διαμόρφωσης ενός ευνοϊκού για τα δικαιώματα του παιδιού σχολικού περιβάλλοντος με αποτέλεσμα η κατανόηση του βαθύτερου θεωρητικού τους υποβάθρου από τους εκπαιδευτικούς να αποτελεί κρίσιμο και αναπόσπαστο στοιχείο για το πολυδιάστατο αυτό έργο τους. Στο πλαίσιο του εργαστηρίου θα αναλυθούν και θα συζητηθούν οι βασικές θεωρητικές κατευθύνσεις των δικαιωμάτων

που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση και των κατευθυντήρων αρχών, οι οποίες καθοδηγούν την παιδαγωγική τους πράξη. Επιπρόσθετα, θα συζητηθούν πρακτικά ζητήματα ενσωμάτωσης των αρχών της Σύμβασης στην διδακτική πράξη.

Στόχος του εργαστηρίου είναι οι εκπαιδευτικοί να:

- Κατανοήσουν τις θεωρητικές κατευθύνσεις των δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση και των κατευθυντήρων αρχών της
- Ενσωματώνουν τις αρχές της Σύμβασης στην παιδαγωγική και διδακτική τους πράξη.
- Συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός σχολικού περιβάλλοντος που βασίζεται στις αρχές των δικαιωμάτων του παιδιού.

2. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση ως προϋπόθεση ευημερίας: προκλήσεις, βιώματα και πρακτικές εφαρμογές

Η εκπαίδευση για τα δικαιώματα του παιδιού δεν είναι μια παρέμβαση, ούτε μια πρόσθετη ενότητα στο πρόγραμμα σπουδών, παρότι συνδέεται άμεσα με το νέο πρόγραμμα Σπουδών Δράσεις Ενεργού Πολίτη και με αντίστοιχες θεματικές των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων – είναι μια προσέγγιση του σχολείου ως ολότητας (whole school approach). Παρότι εκκινεί από τη μάθηση για τα δικαιώματα, δεν αφορά μόνο τη γνώση των δικαιωμάτων, αλλά την επανεξέταση της εκπαίδευσης ως θεσμού που συμβάλλει σε ένα συλλογικό όραμα για το μέλλον και την ευημερία των κοινωνιών μας, μέσω ουσιαστικής συμμετοχής, δέσμευσης και δράσης. Υπό αυτήν την έννοια συνδέεται άμεσα και οργανικά με την υλοποίηση των δικαιωμάτων στην πράξη, σε όλες τις εκφάνσεις της σχολικής ζωής. Εκτεταμένη έρευνα αναδεικνύει τη συσχέτιση των βασισμένης στα δικαιώματα του παιδιού εκπαίδευσης με την παροντική και τη μελλοντική ευημερία, την αίσθηση του ανήκειν, το σχολικό κλίμα και τη βελτίωση των σχέσεων των μαθητών μεταξύ τους και με τους εκπαιδευτικούς, τη συμμετοχή, καθώς και τη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Στο πλαίσιο του εργαστηρίου αυτού θα διερευνήσουμε συνεργατικά:

- πώς το δικαίωμα στην εκπαίδευση συνδέεται με την εκπαίδευση για τα δικαιώματα και τις κατευθυντήριες αρχές της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού,
- πώς οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναπτύσσουν πρακτικές που βασίζονται στα δικαιώματα του παιδιού στο Νηπιαγωγείο και

- πώς η εκπαίδευση για τα δικαιώματα συνδέεται με στόχους ευημερίας, όπως, μεταξύ άλλων, η καταπολέμηση της παιδικής παχυσαρκίας.

3. Ταυτότητα και ετερότητα στη σχολική τάξη: το δικαίωμα να είμαι εγώ

Το συγκεκριμένο εργαστήριο εστιάζει στο δικαίωμα κάθε παιδιού να διαμορφώνει και να εκφράζει ελεύθερα την ταυτότητά του, όπως αυτό κατοχυρώνεται από τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Θα αναλυθεί η έννοια της αναγνώρισης και η διαφορά της από τη λανθασμένη αναγνώριση, που μπορεί να οδηγήσει σε μια περιορισμένη αντίληψη του εαυτού, σε στερεότυπα ή και αποκλεισμούς. Μέσα από βιωματικές ασκήσεις οι συμμετέχουσες/συμμετέχοντες θα κατανοήσουν πώς η ταυτότητα συνδέεται με το αίσθημα του ανήκειν και την ευημερία των μαθητών/τριών, ενώ μέσα από μελέτες περίπτωσης θα διερευνηθούν σημεία που χρειάζονται προσοχή στη διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας στη σχολική ζωή και θα συζητηθούν παιδαγωγικές πρακτικές που προάγουν τον σεβασμό, τη διαπολιτισμικότητα και την παιδαγωγική της συμπερίληψης.

Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν:

- Να αναστοχαστούν ως προς το δικαίωμα κάθε παιδιού στη διαμόρφωση και στην ελεύθερη έκφραση της ταυτότητάς του.
- Να διακρίνουν την έννοια της αναγνώρισης από τη λανθασμένη αναγνώριση και να εντοπίσουν τις επιπτώσεις της τελευταίας.
- Να αναγνωρίσουν δυσκολίες που προκύπτουν συχνά στη διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας και γενικότερα της διαφορετικότητας μέσα στην τάξη.
- Να αναπτύξουν εκπαιδευτικές και παιδαγωγικές πρακτικές που αναδεικνύουν το δικαίωμα του «εαυτού» όλων των παιδιών και καλλιεργούν τον σεβασμό στην ετερότητα.

4. Τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρία, ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και ειδικές μαθησιακές δυσκολίες στο πλαίσιο της συμπερίληψης- Ειδικής Αγωγής

Το εργαστήριο αναδεικνύει το δικαίωμα όλων των παιδιών να συμμετέχουν ισότιμα στη σχολική ζωή. Στηρίζεται σε διεθνές και εθνικό νομικό πλαίσιο (Σύμβαση ΟΗΕ, Ν. 3699/2008, Ν. 4074/2012, Ν. 4823/2021, Ν. 4547/2018 κ.ά.) και καλύπτει:

- Τη σημασία της συμπερίληψης στην εκπαίδευση.
- Τη λειτουργία των υποστηρικτικών δομών (ΚΕΔΑΣΥ, Παράλληλη Στήριξη, Τμήματα Ένταξης, Ειδικά Σχολεία).
- Την ανάγκη σχεδιασμού και υλοποίησης εξατομικευμένων προγραμμάτων με προσαρμογές.
- Τη συνεργασία σχολείου και οικογένειας.
- Τον ρόλο του εκπαιδευτικού στη δημιουργία κουλτούρας συμπερίληψης.

Υλικό & οδηγίες για το εργαστήριο: Διάρκεια: 45–60 λεπτά ή εξαρτάται από το διαθέσιμο χρόνο)-Οργανόγραμμα: Χωρισμός σε ομάδες (ανάλογα τα άτομα).

Δραστηριότητα 1η (10'): Κάθε ομάδα φτιάχνει έναν κατάλογο «εμποδίων» που συναντούν τα παιδιά με ΕΕΑ στο νηπιαγωγείο - Δραστηριότητα 2η (15'): Αντιστοίχιση εμποδίων με λύσεις/ κάθε ομάδα προτείνει παρεμβάσεις (π.χ. διαφοροποίηση υλικού, συνεργασία με γονείς, χρήση εποπτικών μέσων) - Δραστηριότητα 3η (15'): Παρουσίαση «καλού παραδείγματος συμπερίληψης» από κάθε ομάδα - Συζήτηση/Αναστοχασμός (10'): Τι μπορούμε να εφαρμόσουμε άμεσα στην τάξη μας;

Υλικό ενδεικτικά: Φύλλο εργασίας, καρτέλες με πραγματικά παραδείγματα (π.χ. παιδί με ΔΕΠ/Υ που δυσκολεύεται να ακολουθήσει οδηγίες, παιδί με αναπηρικό αμαξίδιο σε σχολική γιορτή), πολύχρωμα ή λευκά χαρτάκια για προτάσεις.

Στόχος του εργαστηρίου είναι να δοθούν στους/τις νηπιαγωγούς γνώσεις και εργαλεία, ώστε να εφαρμόζουν πρακτικές που εξασφαλίζουν την ισότιμη συμμετοχή όλων των παιδιών στη μαθησιακή και κοινωνική ζωή.

5. «Έχω δικαίωμα να εκφράζω τα συναισθήματά μου». Προσέγγιση του θέματος μέσα από την διδακτική αξιοποίηση υποστηρικτικών ψηφιακών περιβαλλόντων

Στο παρόν βιωματικό εργαστήριο μετά από σύντομη εισαγωγή στα υποστηρικτικά μαθησιακά περιβάλλοντα: προσβάσιμο (σχεδιάζω για όλους), Αίσωπος (αποθετήριο διδακτικών σεναρίων), Φωτόδεντρο (μαθησιακό αποθετήριο) και Εργαστήρια Δεξιοτήτων, θα μεταβούμε σε διαφοροποιημένες ομαδικές δραστηριότητες με αξιοποίηση της στρατηγικής Think-Pair-Share και της εννοιολογικής χαρτογράφησης για τις έννοιες: χαρά, λύπη, θυμός, φόβος, αγωνία, αγάπη, κ.λπ.

Θα εστιάσουμε στα ακόλουθα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα:

- στην αναγνώριση των συναισθημάτων,
- στους λεκτικούς ή μη λεκτικούς τρόπους έκφρασης των συναισθημάτων,
- στην ταξινόμηση των συναισθημάτων σε θετικά και αρνητικά και στη
- διαχείρισή τους.